

**Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка**

НН інститут педагогіки і психології

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально- наукового
інституту педагогіки і психології

проф. Світлана КОНДРАТЮК

«28» серпня 2024 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Психопатології розвитку**

Галузь знань 05 Соціальні та політичні науки

Спеціальність 053 Психологія

Освітня програма Психологія перший (бакалаврський) рівень

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією

НН інституту педагогіки і психології
«28» серпня 2024 р.

Голова: Юлія БОНДАРЕНКО
д. пед. наук, професор

Суми - 2024

Розробники:

Усик Д.Б., к.психол.н, доцент, доцент кафедри психології

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від «28» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри
д. психол. н., професор

Світлана КУЗІКОВА

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Освітній ступінь - бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
		3-й	3-й
		Семестр	
Загальна кількість годин - 180		5,6-й	5,6-й
		Лекції	
		28 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		38 год.	8 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
	110 год.	162 год.	
	Консультації:		
4 год.	2 год.		
Вид контролю: залік, екзамен			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою вивчення курсу є оволодіння знаннями відхилень у психічному та особистісному розвитку, а також набуття вмінь і навичок діагностичного дослідження порушень пізнавальної сфери та особистісного розвитку.

Завдання:

- розкрити теоретичні питання відхилень у психічному та особистісному розвитку;
- висвітлити основні види порушень психічного розвитку;
- розкрити закономірності, що властиві особам з відхиленнями у розвитку незалежно від характеру головного порушення;
- висвітлити основні особливості, притаманні особам зі специфічними відхиленнями у розвитку;
- ознайомити студентів з методиками діагностики психічних порушень, з способами їх використання;
- навчити тактиці та стратегії проведення психологічного дослідження;
- сформувати у студентів навички та вміння діагностики порушень психічної сфери;
- навчити студентів формам роботи та методам психологічної допомоги;
- ознайомити студентів з залежністю характеру психічного розвитку від сили прояву патогенного фактору.

Освітньою програмою визначені наступні програмні компетентності:

Інтегральна компетентність: здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК2. Знання та розуміння предмету психопатології розвитку та розуміння професійної діяльності практичного психолога

ЗК4. Здатність вчитися новому і оволодівати сучасними знаннями з психопатологій розвитку.

ЗК 5. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення на основі теоретичних даних і даних досліджень.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати,

формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК8. Здатність організувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту.

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Передумовою вивчення навчальної дисципліни «Психопатології розвитку» є вивчення навчальних дисциплін «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Соціальна психологія», «Психофізіологія», «Основи психосоматики» та «Психодіагностика».

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 2	Володіє знанням про порушення психічної діяльності у хворих психічними хворобами, психопатіями, неврозами; нормативно-правове забезпечення людей з порушенням розвитку, соціальне становлення та культурні умови реабілітації психічно хворих в сучасному світі.	<ul style="list-style-type: none"> • Знає основні питання відхилень у психічному та особистісному розвитку; • Знає зміст нормативно-законодавчих документів, які регламентують принципи організації та комплектації корекційно-освітніх установ для психічно хворих людей в Україні.
ПРН 3	Володіє знаннями щодо діагностики порушення психічної діяльності, які призводять до навчальної неуспішності, порушень дисципліни, агресивності, асоціальним проявам, адиктивної поведінки Володіє методиками, необхідними для розкриття закономірностей, що властиві всім групам порушень психічного розвитку.	<ul style="list-style-type: none"> • Знає причини виникнення психічних порушень; • Знає основні порушення психічної діяльності у хворих психічними хворобами, психопатіями, неврозами; • Вміє визначати структуру порушень психічної діяльності, закономірності її розпаду у співставленні з нормою; • Вміє використовувати методи патопсихології з метою експериментального дослідження розладів пам'яті, уваги, мислення, інтелекту, емоційно-вольової сфери.
ПРН 9	Володіє вміннями та навичками діагностики порушень психічної сфери, формами роботи та методами психологічної допомоги. Вміє правильно організовувати систему психотерапевтичних заходів, реабілітаційну роботу для людей з відхиленнями у психічному та особистісному розвитку.	<ul style="list-style-type: none"> • Знає основні види порушень психічного розвитку; • Знає вплив психологічних методів на психіку людини у оздоровчих та профілактичних цілях; • Вміє розкрити закономірності, що властиві людям з відхиленнями у розвитку незалежно від характеру головного порушення; • Вміє визначати форми та методи реабілітаційної роботи з людьми, що мають відхилення.

Політика дисципліни

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення Кодексу академічної доброчесності [[Кодекс академічної доброчесності Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка](#)]. Окреслимо його основні складові.

Складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб.

Надавати для оцінювання лише результати власної роботи.

Не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити Ваші результати чи погіршити/ покращити результати інших студентів.

Не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань студентів.

Академічна доброчесність

У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувача вищої освіти робота оцінюється на мінімальний бал

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	«Відмінно». Відповідь або виконання завдання характеризується правильністю та повнотою без допомоги викладача. Під час висвітлення питання студент може теоретично обґрунтувати загальні методичні засади викладання окремих тем курсу, самостійно організовувати пізнавальну діяльність на аудиторних заняттях та в позааудиторний час; створювати методичні розробки з різних форм навчальної роботи, має навички організації дослідницької діяльності.
82-89	«Дуже добре». Навчальна діяльність високої якості та відповідає всім основним вимогам. Теоретичний зміст курсу освоєно повністю, необхідні практичні навички роботи з матеріалом в основному сформовані. Передбачені навчальною програмою навчальні завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінена числом балів, близьким до максимального.
74-81	«Добре». Студент володіє матеріалом з теми. Викладення матеріалу з теми є чітким, логічним з наведенням прикладів із власних спостережень, використанням знань із суміжних дисциплін, передового досвіду. Відповідь або виконання завдання характеризується повнотою з незначними огріхами без надання допомоги з боку викладача.
64-73	«Задовільно». Відповідь або виконання завдання

	<p>характеризується недостатньою повнотою, але правильністю без надання допомоги викладача. Студент володіє обсягом знань та умінь, які є необхідними для розкриття теми, користується термінологією, однак, під час розкриття теоретичних основ психології спорту студент може припускатися окремих неточностей, які виправляє після надання консультативної допомоги викладача.</p>
60-63	<p>«Посередньо». Відповідь або виконання завдання характеризується неповнотою і проводяться за допомогою консультації викладача. Значну частину матеріалу студент наводить на репродуктивному рівні, зазнає труднощів під час надання визначень ключовим поняттям теми, недосконало володіє сучасними досягненнями психологічної науки. Під час відповіді спостерігається порушення логічності та точності.</p>
35-59	<p>«Незадовільно» (з можливістю перескладання). Відповідь або виконання завдання характеризується фрагментарністю і є можливими тільки за умови надання допомоги викладача. Студент частково володіє матеріалом з теми, не користується ключовими термінами. Викладення матеріалу відбувається на репродуктивному рівні зі значною кількістю огріхів та неточностей.</p>
1 - 34	<p>«Незадовільно» (без можливості перескладання). Відповідь або виконання завдання характеризується неправильністю та фрагментарністю, відбуваються під керівництвом викладача. Теоретичний матеріал, передбачений робочою програмою курсу, засвоєно частково, необхідні практичні уміння не сформовано. Контрольні роботи за змістовими модулями не написано.</p>

Розподіл балів I семестр

Поточний контроль										Разом	Загальна сума
РОЗДІЛ 1		РОЗДІЛ 2				РОЗДІЛ 3				80	100
Т 1.1	Т 1.2	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 2.4	Т 3.1	Т 3.2	Т 3.3	Т 3.4		
Поточний контроль											
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8		
Контроль самостійної роботи											
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2		
										20	

II семестр

Поточний контроль				Разом	Підсумковий (екз.)	Загальна сума
РОЗДІЛ 3				75	25	100
Т 3.5	Т 3.6	Т 3.7	Т 3.8			
Поточний контроль						
12	13	13	12	50		
Контроль самостійної роботи						
6	7	6	6	25		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу, затвердженого вченою Радою СумДПУ імені А.С.Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015 р.).

Для поточного контролю використовуються форми: опитування та виступи на практичних заняттях, активна участь в обговоренні теоретичних питань, в проведенні психологічних методик, обробленні та аналізі їх результатів, у виконання, обговоренні та оцінюванні практичних завдань, тестування, індивідуальне навчально-дослідне завдання у вигляді письмової роботи.

Результати самостійної роботи контролюються з використанням технології дистанційного навчання.

Підсумковий контроль - екзамен.

6. Програма навчальної дисципліни Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальні питання психічних порушень.

Тема 1.1 Предмет та завдання психопатології розвитку. Предмет та завдання предмету. Основні функції. Причини виникнення психічних порушень (екзогенні, ендогенні, психогенні). Етапи розвитку психіатрії та психопатології. Заслуги видатних вітчизняних та зарубіжних науковців.

Клінічне дослідження. Клінічні дослідження. Лабораторні методи дослідження.

Психологічні методи дослідження – психологічний тест, проєктивні методики, експеримент.

Деонтологічний аспект діяльності.

Тема 1.2. Психологія хворого. Концепція внутрішньої картини хвороби (ВКХ, структура ВКХ). Характеристика нормальних варіантів нозогнозій Нозологія. Нозогнозія (нормонозогнозія, гіпернозогнозія, гіпнозогнозія, диснозогнозія, анозогнозія). Характеристика патологічних варіантів нозогнозій (депресивний, іпохондричний, фобічний, істеричний). Поняття про плацебо-ефект та ятро (соро) генії.

Розділ 2. Патологія розвитку когнітивної сфери особистості.

Тема 2.1. Розлади сприйняття. Агнозії (больова, зорова, нюхова, слухова, тактильна). Ілюзії. Клінічні характеристики ілюзій. Галюцинації. Структура галюцинацій (істинні, псевдогалюцинації, галюциноїди, галюцинози). Види галюцинацій за належністю до аналізаторів (слухові, зорові, смакові, нюхові, тактильні). Розлади відчуттів (психалгії, сенестопатії). Психосенсорні розлади.

Тема 2.2. Розлади пам'яті. Розлади пам'яті. Амнезія (ретроградна, антероградна, ретроантероградна, повна, прогресуюча, фіксаційна, істерична). Гіпермнезія, гіпермнезія часткова. Гіпомнезія, гіпомнезія

минуша, стійка. Парамнезії (кріптомнезії, конфабуляції, ремінісценції).
Методи дослідження пам'яті.

Тема 2.3. Розлади інтелекту. Олігофренія. Причини олігофренії. Ступені олігофренії (дебільність, імбецильність, ідіотія). Деменція. Причини деменції. Види деменції (лакунарна, парціальна, тотальна, маразм). Методи дослідження інтелекту.

Тема 2.4. Розлади мислення. Розлади уваги. Розвиток мислення в нормі (мислення, види мислення). Розлади мислення за швидкістю протікання асоціативних процесів (прискорене, уповільнене, розірване, шперунг). Види інертного мислення (в'язке, персеваторне, стереотипне). Інші типи розладів мислення (резонерське, паралогічне, інкогерентне, символічне). Методи дослідження мислення. Поняття про увагу. Види розладів уваги. Методи дослідження уваги.

Розділ 3. Психічні відхилення у розвитку особистості.

Тема 3.1. Розлади емоційної сфери та вольові порушення. Загальні відомості про емоції. Систематика емоційних розладів. Ейфорія. Дисфорія. Апатія. Легкодухість. Благодушність. Депресія. Манія. Розлади волі. Абулія. Гіпобулія. Гіпербулія. Парабулія.

Тема 3.2. Маячний стан. Визначення та ознаки маячення.

Механізми утворення маячення (голотимне, індуковане, катастетичне, кататимне, конформне маячення). Структура маячення (параноїдне, паранойяльне, парафренне). Форми маячення за змістом (маячення величі, маячення переслідування, маячення самопониження).

Тема 3.3. Сексуальні порушення та розлади потягів. Загальні відомості про сексуальність людини (9 мотивів статевого акту в нормі). Патології гетеросексуальності (посилення та зниження статевого потягу, садомазохізм). Порушення психосексуального розвитку (сексопатологія, статеві девіації, перверзії). Порушення статевої самосвідомості (транссексуалізм). Порушення статевої поведінки (трансформація поведінки, гіперрольова поведінка). Порушення психосексуальних орієнтацій за об'єктом (нарцисизм, ексгібіціонізм, вуайеризм, фетишизм, зоофілія, некрофілія). Порушення психосексуальних орієнтацій за віком (педофілія, ефебофілія, геронтофілія). Розлади потягів. Розлади харчового потягу (анорексія, булімія). Мономанії. Види мономаній.

Тема 3.4. Розлади свідомості. Поняття про свідомість. Структура свідомості. Властивості свідомості. Приголомшена свідомість. Ступені приголомшеної свідомості (обнубіляція, сомноленція, сопор, кома). Потьмарена свідомість. Види потьмареної свідомості (делірій, сутінкова свідомість, аменція, онейроїд). Порушення самосвідомості (деперсоналізація, дереалізація).

Тема 3.5. Розлади особистості. Поняття про особистість. Психологічні захисні механізми особистості. Розлади особистості (психопатії). Збудлива, істерична, хитлива, астенична, психастенична, паранойяльна, шизоїдна психопатії.

Тема 3.6. Шизофренія. Суїцидальна поведінка.

Основні симптоми шизофренії (продуктивні та негативні). Причини виникнення шизофренії (біологічні, соціально-психологічні та психогенні теорії). Форми шизофренії. Види перебігу шизофренії.

Суїцидальна поведінка. Фактори ризику.

Динаміка суїцидальної поведінки. Ситуації, що сприяють суїциду.

Варіанти постсуїцидальної поведінки.

Тема 3.7. Неврози. Реактивні психози. Причини та сутність неврозів. Види невротичних розладів (неврастенія, істеричний, невроз нав'язливих станів, логоневроз, іпохондричний, депресивний, невроз страху). Реактивні психози. Основні групи реактивних психозів.

Тема 3.8. Судово-психіатрична та судово-психологічна експертизи.

Психіатрична експертиза.

Судово-психіатрична експертиза.

Судово-психологічна експертиза.

Симуляція психологічного захворювання.

7. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
РОЗДІЛ 1. Загальні питання психічних порушень												
Тема 1.1. Предмет та завдання психопатології розвитку	11	2	2			7	13	1	1			11
Тема 1.2. Психологія хворого	11	2	2			7	12	0,5	0,5			11
РОЗДІЛ 2. Патологія розвитку когнітивної сфери особистості												
Тема 2.1. Розлади сприйняття	12	2	2			8	12	0,5	0,5			11
Тема 2.2. Розлади пам'яті	12	2	2			8	12	0,5	0,5			11
Тема 2.3. Розлади інтелекту	13	2	3			8	12	0,5	0,5			11
Тема 2.4. Розлади мислення, розлади уваги	13	2	3			8	12	0,5	0,5			11
РОЗДІЛ 3. Психічні відхилення у розвитку особистості.												
Тема 3.1. Розлади емоційної сфери та вольові порушення	13	2	3			8	13	0,5	0,5			12
Тема 3.2. Маячний стан	13	2	3			8	13	0,5	0,5			12
Тема 3.3. Сексуальні порушення та розлади потягів	13	2	3			8	13	1	1			12
Тема 3.4. Розлади свідомості	13	2	3			8	13	0,5	0,5			12
Тема 3.5. Розлади особистості	13	2	3			8	13	0,5	0,5			12
Тема 3.6. Шизофренія. Суїцидальна поведінка	13	2	3			8	13	0,5	0,5			12
Тема 3.7. Неврози. Реактивні психози	13	2	3			8	13	0,5	0,5			12
Тема 3.8. Судово-психіатрична	13	2	3			8	13	0,5	0,5			12

та судово-психологічна експертиза												
Усього годин	180	28	38		4	110	180	8	8		2	162

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Предмет та завдання патопсихології розвитку	2	1
2	Психологія хворого	2	0,5
3	Розлади сприйняття	2	0,5
4	Розлади пам'яті	2	0,5
5	Розлади інтелекту	3	0,5
6	Розлади мислення, розлади уваги	3	0,5
7	Розлади емоційної сфери та вольові порушення	3	0,5
8	Маячний стан	3	0,5
9	Сексуальні порушення та розлади потягів	3	1
10	Розлади свідомості	3	0,5
11	Розлади особистості	3	0,5
12	Шизофренія. Суїцидальна поведінка	3	0,5
13	Неврози. Реактивні психози	3	0,5
14	Судово-психіатрична та судово-психологічна експертиза	3	0,5
Разом		38	8

Теми лабораторних занять (не передбачені)

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Предмет та завдання патопсихології розвитку	7	11
2	Психологія хворого	7	11
3	Розлади сприйняття	8	11
4	Розлади пам'яті	8	11
5	Розлади інтелекту	8	11
6	Розлади мислення, розлади уваги	8	11
7	Розлади емоційної сфери та вольові порушення	8	12
8	Маячний стан	8	12
9	Сексуальні порушення та розлади потягів	8	12
10	Розлади свідомості	8	12
11	Розлади особистості	8	12
12	Шизофренія. Суїцидальна поведінка	8	12
13	Неврози. Реактивні психози	8	12
14	Судово-психіатрична та судово-психологічна експертиза	8	12
Разом		110	162

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навчальний посібник. / О. В. Гаврилов. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 308 с.
2. Левенець І. В. Судова психіатрія: Навчальний посібник. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – с. 328.
3. Мартинюк І. А. Патопсихологія. Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2008. - 208 с.
4. Мельник А. П. Патопсихологія та спецпрактикум з клінічної психодіагностики : навч.-метод. посіб. / уклад. А. П. Мельник, Л. І. Магдисюк, Т. І. Дучимінська. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 152 с.
5. Психіатрія і наркологія: підручник (ВНЗ III—IV р. а.) / Г.Т. Сонник, О.К. Напрєєнко, А.М. Скрипніков та ін.; за ред. О.К. Напрєєнка. — 3-є вид., випр. — К. : ВСВ «Медицина», 2017. — 424 с.

Додаткові:

1. Вітенко І.С., Влох І.Й., Напрєєнко О.К. та ін. Практикум з психології. – Київ-Львів: Аліот, 2001. – 144 с.
2. Даниєлс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. // Е. Дениєлс, К.Стаффорд – Львів: Т-во «Надія», 2000.– 255 с.
3. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: [навч.-метод. посібник] / А.А. Колупаєва, Н.З. Софій, Ю.М. Найда та ін./ За заг. ред. Л.І. Даниленко. – К.: 2007 – 127 с.
4. Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 458 с.
5. Основи медичної психології [Текст]: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. – 255 [3] с.
6. Психіатрія дитячого та підліткового віку : підручник для студентів педіатричних факультетів медичних ВНЗ IV рівня акредитації та лікарів-інтернів / Г. М. Кожина, В. Д. Мішиєв, Е. А. Михайлова, А. П. Чуприков, В. І. Коростій, Г. О. Самардакова, Л. М. Гайчук, Л. М. Гуменюк. – Харків, 2013. – 259 с.
7. Психіатрія: Курс лекцій: Навч. посібник / В. С. Бітенський, П. І. Горячев, Е. В. Мельник та ін.; За ред. В. С. Бітенського. — Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2004. — 354 с.
8. Скрипніков А.М. Порушення здоров'я сім'ї при розладі особистості у чоловіків. – Харків: Основа, 2001. – 274 с.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Нормативні документи МОН України
2. Підручник з психології.
3. Практикуми з психології.
4. Словники та енциклопедії з психології.
5. Зображувальна наочність - схеми та таблиці.
6. Аудіо наочність.
7. Відео наочність.
8. Мультимедійні презентації.
9. Роздатковий матеріал з психодіагностичних методик.
10. Тестові завдання для комп'ютерного контролю.